

Okuma Yazma Öğretiminde Köy Enstitülerinin Yeri

Serdarhan Musa TAŞKAYA & Sait AKBAŞLI

Özet – Eğitimin temel amaçlarından biri olan okuma yazma öğretiminde yaşanan sorunlar hâlâ devam etmektedir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında okuma yazma bilen sayısı çok azdı. Bu sorunun giderilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi Köy Enstitüleri projesidir denilebilir. Köy Enstitüleri, köy çocuklarının eğitilerek köylere öğretmen olarak yetiştirilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Kuruluşundan itibaren değişik donanımlara sahip çok sayıda köy öğretmeni yetiştiren Köy Enstitülerinin halka okuma-yazma öğretiminde de önemli katkılarında söz edilebilir. Bu katkı köylerde okuma yaşına gelmiş çocukların eğitimi ve köy halkına okuma yazma öğretme şeklindedir. Eğitim ve öğretimde önemli bir adım olarak planlanan bu proje bir süre sonra çeşitli nedenler öne sürülerek yürürlükten kaldırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okuma yazma öğretimi, Köy Enstitüsü, köy öğretmeni.

Abstract – The Place of Village Institutes in the Teaching Literacy – There are still currently present the problems experienced with teaching literacy. The number of those knowing literacy was too little in the earlier years of Republic. Various efforts have been carried out for eliminating of unlitrary problem. One of them was the action of village institute. This action may be identified as the project of raising village teacher, educating the village children. It may be talked about that village institutes, which raised a number of teachers with equipped in different ways from the beginning of its establishment, made a significant contribution about teaching literacy to the people. This contribution was in the way of educating the village children in the literacy age, and village people. This action planned as an important for education and instruction was abolished a little later, using various excuses.

Key words: Teaching literacy, Village Institute, village teacher.

Giriş

Türk eğitim sisteminin çok sayıda sorunu vardır. Ancak Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne çok uzun süre geçmesine rağmen temel konulardaki sorunlar hâlâ çözülebilmemiş değildir. Aradan geçen bunca yıla rağmen eğitimde istenilen düzeyin çok gerisinde kalmamızın başlıca nedenlerinden biri de bu temel problemlerin hâlâ çözüme kavuşturulamamasıdır. Bilinmelidir ki temel sorunların çözüme kavuşturulmadan diğer konularda yol almaya çalışmak temelsiz bina yapmak gibidir.

Eğitim deyince akla ilk gelen faaliyetlerden biri okuma yazma öğretimidir. Çünkü

Serdarhan Musa Taşkaya, Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, <serdarhan@selcuk.edu.tr>; Sait Akbaşlı, Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, <sakbasli@gmail.com>.

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, Haziran 2008, ss. 14-22.

Mersin University Journal of the Faculty of Education, Vol. 4, Issue 1, June 2008, pp. 14-22.

okuma yazma öğretimi günümüzde eğitim hayatının yanı sıra yaşamın her alanında önemli gerekliliklerinden biridir. Fakat Türkiye’de okuma yazma bilmeyenlerin sayısının çok olduğu görülmektedir. Okula gitmeyen (özellikle kız) çocuk sayısı da önemli derecede çoktur. Bu durum özellikle kırsal kesimde yaşayan ve buralardan büyük şehirlerin kenar mahallelerine göçen ailelerde görülmektedir.

Cumhuriyetin kurulması ile okuma yazma öğretiminde önemli adımlar atılmaya başlandığı görülür. Okuma yazma bilen sayısının çok düşük olduğu bu dönemde eğitime ve özellikle okuma yazma öğretimine büyük önem verilmiştir. Bunun için okullarda öğrencilere ve halka okuma yazma öğretimi yapılması için çeşitli faaliyetler düzenlenmiştir.

Harf devrimi ile kabul edilen Latin harflerine geçildiği yıllarda bu harflerle okuma yazma bilen sayısı neredeyse yok denecek düzeydedir. Öyle ki; “1940’da 6 yaşın üstündeki nüfusun % 78’i okuryazar değildi. Köylerde bu oran % 90’dı” (Akyüz, 2001, s. 354).

Okuma yazma öğretiminin okullarda öğrencilere yapılmasının yanı sıra, halka da okuma yazma öğretilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekiyordu. Bunun için okuma yazma seferberliği düzenlendi. Halka okuma yazma öğretiminde de okullarda görevli öğretmenlerden yararlanılmaktaydı. Bu nedenle öğretmen yetiştirmede okuma yazma öğretimi önem kazanmıştı.

Okullaşmada şehirlerde kısmen de olsa önemli ilerleme kaydedilmesine rağmen köylerde okul ve öğretmen sıkıntısı had safhada idi. Bunun ise çeşitli nedenleri vardı. “Cumhuriyeti kuran çağdaş aydın kadrolar eğitimin öncelikle köylerden başlaması gerektiğini belirleyerek, eğitimi köylere indirgemeyi benimsemişlerdi. En büyük eserleri ise Köy Enstitülerinin kuruluşu idi” (Ortaş, 2005, s. 3). Cumhuriyet ruhunu köylere taşımak için kurulan Köy Enstitüleri, Türk eğitim tarihinde bir dönüm noktası sayılmıştır” (Türk, 2002).

Cumhuriyet döneminin önemli eğitim sıçramalarından biri olarak görülen Köy Enstitülerinin amaçlarından biri köyde yaşayan halka okuma yazma öğretimi idi. Bu bakımdan Köy Enstitülerinin köylerde halka okuma yazma öğretiminde oynadığı rol incelenmelidir.

Köy Enstitülerinin Kuruluşu ve Amacı

Günümüz koşullarında köye ayrı, şehre ayrı öğretmen yetiştirme gibi bir uygulama bulunmamaktadır. Özellikle ilköğretim öğretmeni yetiştiren kurumlarda öğrenim görmekte olan öğretmen adayları her yerde eğitim verecek şekilde eğitilmektedirler. Ancak köye ve şehre ayrı ayrı öğretmen yetiştirme uygulamasının daha önceki yıllarda yapılmış olduğunu görülmektedir. Çünkü dönemin ihtiyaçları köye öğretmen yetiştirilmesi fikrini ortaya çıkarmıştır. Köye öğretmen yetiştirme fikri pek çok ülkede de değişik yıllarda değişik şekillerde denenmiştir.

II. Meşrutiyetten itibaren köye özel öğretmen yetiştirme gerektiği görüşü ortaya çıkmıştı. Cumhuriyetin ilk yıllarında Dewey'in (1924) raporu ve Kühne'nin (1925) raporunda da köy öğretmeni yetiştirilmesi konusunda öneriler yer almıştır. Bu konuda dönemin Türk eğitimcilerinin de benzer görüşleri olduğu görülmektedir (Akyüz, 2001). Köye öğretmen yetiştirmede önemli en önemli adımlardan biri olan Köy Enstitüleri'nin kuruluşunun temelinde ise, Atatürk'ün; eğitim ve öğretmenlik mesleğinin, milletimizin kurtuluşunda ve ülkemizin kalkınmasındaki önemiyle ilgili fikir ve düşünceleri yatmaktaydı (Tekişik, 2006).

“Eğitim alanında kırsal kesimde yaşayan halk ile kentliler arasındaki bozuk dengeyi eşitlemek ve köy halkına pratik bilgi vermek amacıyla 1936'ta Saffet Arıkan'ın Vekilliği döneminde Köy Eğitmeni projesi uygulamasına başlanır. Askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan gençler, Ziraat Bakanlığı'nın işbirliğiyle, modern tarım tekniklerini uygulayan Mahmudiye Devlet Üretim Çiftliği'nde yetiştirilerek köylere gönderilir. Amaç, köye hem bir öğretmen hem de modern üretim araçları ve tarım yöntemleri sağlamak ve eğitimin mali yükünü hafifletmektir. İsmail Hakkı Tonguç yönetiminde yürütülen bu projenin başarılı olması üzerine 1937 ve 1939 yıllarında çıkarılan yasalarla köy eğitmeni yetiştirme deneyimi yaygınlaştırılmıştır. Kırsal kesime yönelik bu eğitim uygulaması hiç şüphesiz daha sonra kurulan Köy Enstitüleri için uygun koşullar yaratmış ve Köy Enstitülerine geçişi kolaylaştırmıştır ” (Tekeli, 1983; aktaran, Çakır, 1998, s. 89-90).

1930'lu yılların sonuna doğru köy eğitmeni yetiştirme kurslarında görülen başarı ve bu konudaki çevreden gelen olumlu görüşler üzerine dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan da bütün köy öğretmenlerini aynı ilkelerle bir çatı altında eğitime fikri oluşturdu. Bu da Millî Eğitim Bakanlığı'nın Köy Enstitüleri çalışmalarını başlatmasına sebep olmuştur (Başgöz, 1995). 1937 yılında köy öğretmeni yetiştirmek için İzmir-Kızılcıllu'da ve Eskişehir-Mahmudiye'de iki Köy Öğretmen Okulu açılmıştır (Ergün, 1997).

Köy Enstitüleri, dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürlüğü görevi yapan İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı Kanunla kurulmuştur. İlk olarak 1940 yılında 14 Köy Enstitüsü kurulmuş, 1948 yılında ise bu sayı 21'e yükselmiştir. 1942 yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde Yüksek Köy Enstitüsü adıyla 3 yıl süreli bir okul daha açılmıştır (Akyüz, 2001). Yüksek Köy Enstitüleri ile de Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirme planlanmıştı.

Köy Enstitülerine başarılı ilkokul mezunu köy çocukları alınıyordu (Akyüz, 2001; Başgöz, 1995). Böylece hem köy çocuklarına eğitim imkânı sunulmuş oluyor hem de iş garantisi olan bir meslek kazandırılıyordu. Köy çocuklarının köyü ve köylü halkı daha iyi tanıyor olmaları ise bir avantaj olarak değerlendiriliyordu.

Ancak bir süre sonra Köy Enstitüleri ile ilgili çeşitli kesimlerce eleştiri ve hatta çok sayıda karalama kampanyası ortaya çıkmıştır. Bu durum Köy Enstitülerinin kapanması

sürecinin başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Talim Terbiye Dairesi, 1952 yılında aldığı bir kararla Köy Enstitülerinin programında değişikliğe gitmiştir. Bu değişikliğin gerekçesi şöyledir (Akyüz, 2001, s. 357): “Uygulama, hem öğretmen, hem de ziraatçı veya sanatkâr yetiştirmenin mümkün olmadığını ve öğretmenin çalışmasını bu şekilde bölmenin okulun zararına olduğunu gösterdi. Böylece, ‘üretici ve sanatkâr’ yani Devlete fazla malî yük getirmeyecek öğretmen yetiştirme isteğinin gerçekleşmediği görüldü ve vazgeçildi.” Bu değişiklikle Köy Enstitülerinin kapanacağını sinyali verilmişti.

Köy Enstitüleri, 1954’te yayınlanan 6234 sayılı kanunla ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir. Böylece Köy Enstitüleri kapatılmıştır. Köy Enstitülerinin kapanması bazı siyasi çekişmeler sonucu olmuştur (Tekişik, 2003). Kuruluşundan kapanıncaya dek Köy Enstitülerinden yaklaşık 15.000 öğretmen ve 2000 sağlıkçı yetiştirilmiştir (Akyüz, 2001). O yıllardaki köy sayısı düşünüldüğünde Köy Enstitülerinden mezunlarının sayısının toplam köy okulu sayısının yarısına yaklaştığı görülecektir. Bu da çok sayıda köye eğitimin gitmesi demektir.

Köy enstitülerinde yetişen öğretmenler arasında adlarını ülke çapında duyuran pek çok bilim adamı ve köy hayatını işleyen edebi eserler yaratan birçok yazar da çıkmıştır (Akyüz, 2001; Tekişik, 2006).

Köy Enstitülerinde Eğitim

Köy Enstitülerine ilkokulu bitiren öğrenciler sınavla alınır ve karma eğitim uygulanırdı (Binbaşoğlu, 1993; aktaran, Çakır, 1998, s. 91). Köy Enstitülerinde karma eğitim uzun süre devam etmiştir. Ancak Köy Enstitülerinin kapanmasına yakın bir zamanda kızlar için ayrı okullar tahsis edilmiştir.

Köy Enstitüleri açıldığında bir öğretim programı henüz hazırlanmamıştı. Bu dönemde eğitim ve öğretim işleri İlköğretim Genel Müdürlüğü (İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü) genelgeleriyle düzenlenmekteydi. Bu genelgeler arasında 1 Temmuz 1940 tarih ve 435 sayılı genelge enstitülerin ilk aylarında ne gibi eğitim ve öğretim etkinliklerine yer verildiğini göstermekteydi. Genelgede enstitülerde yapılacak faaliyetler yer alıyordu. Bu genelgede bütün enstitülerde köy hayatını ilgilendiren kitaplar başta olmak üzere öğrencilerin bilgilerini artırıcı nitelikte yayınları içeren bir kütüphane oluşturulması emrediliyordu (Oğuzkan, 2008).

Köy Enstitüleri için üç öğretim programı hazırlanmıştır. Birinci program 4 Mayıs 1943 tarihini taşımaktadır. 10 Eylül 1947 tarihinde ise ikinci program uygulamaya konulmuştur. Köy Enstitülerinde öğretim çalışmaları 1953-54 ders yılından itibaren, "Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı" adını taşıyan bir programa göre düzenlenmiş ve yürütülmüştür (Oğuzkan, 2008).

“Köy Enstitülerindeki eğitim, akademik ve uygulamalı teknik malzemelerin bir birleşimiydi” (Türk, 2002, s. 34). Burada verilen eğitiminde temel alınan yöntemin *Cilt 4, Sayı 1, Haziran 2008*

“yaparak öğrenme” olduğu söylenebilir. O güne kadar eğitim sistemimizde görülmeyen bu uygulama Köy Enstitüleri sayesinde Türk okullarına girmiştir (Binbaşıoğlu, 1993; aktaran Çakır, 1998). Köy Enstitülerinde verilen eğitimin %50’si kültür dersleri, % 25’i ziraat dersleri ve çalışmaları, % 25’i ise teknik dersler ve çalışmaları şeklinde düzenlenmişti.

Köy Enstitüleri Öğretim Programında (1947; aktaran Oğuzkan, 2008) yer alan kültür dersleri şunlardı: “Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar, Müzik, Askerlik, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı, Öğretmenlik Bilgisi, Zirai İşletme Ekonomisi, Kooperatifçilik”. Bu derslerden Türkçe (4-3-3-3-3) toplam 736 saat ile programda en çok yer alan dersti.

“Köy Enstitülerinde, ülke ihtiyaçlarına göre hazırlanan bir programın uygulanmasına çalışılıyordu. Kuramsal derslerle uygulamalı dersler arasında birlik ve bütünlük sağlanmasına özen gösteriliyordu. Meslek dersleriyle ilgili olarak köy okullarında staj yapılıyordu. Köy Enstitülerinde öğrencilerin bilgi ve becerileri, zihinsel, bedensel ve toplumsal etkinlikler göstererek, araştırarak, yaparak ve yaşayarak kazanmalarına önem veriliyordu. Demokratik eğitim ilkesinin uygulanması için öğrencilerin okul toplumunun bir üyesi olarak kararlara katılmasına ve o kararlara uymalarına çalışılıyordu. Köy Enstitülerinde; gözlem, deney, inceleme, araştırma, tartışma, yaparak ve uygulayarak öğrenme (iş) ve proje yöntemlerinin uygulanmasına özen gösteriliyordu” (Tekişik, 2006). Köy Enstitülerindeki iş eğitimi Atatürk’ün “bilgileri uygulayarak öğrenme yöntemi, ulusal eğitimin temeli olmalıdır” görüşü ile de paralellik göstermekteydi (Tonguç, 2006).

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni yönetim şekli olan demokrasinin de halka öğretilmesi ve davranış olarak da kazandırılması amaçlanıyordu. Bu amaçla çeşitli çalışmalar yapılıyordu. Bu çalışmaların özellikle köylerde de yürütülmesi önem arz etmekteydi. Bu açıdan Köy Enstitülerine gelen öğrencilerin öncelikle demokrasiyi öğrenmeleri ve kavramaları daha sonrada öğretmenlik yapacakları köylerde halka bilgi vermeleri ve öncülük etmeleri gerekiyordu. Bu ise demokrasinin adeta bir ders gibi okutulması anlamına geliyordu.

Demokrasi Köy Enstitülerinde ders olarak değil, uygulanan programın bir sonucu olarak okuldaki yaşam içinde doğal olarak kazandırılan bir davranış olmuştu (Türkoğlu, 2000). Bu da yaparak yaşayarak öğretimin bu okullarda uygulanması ile ortaya çıkmıştır.

Okuma Yazma Öğretiminde Köy Enstitülerinin Yeri

Okumak: “Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek” olarak tanımlanır (TDK, 2008). Sever (2000: 119) ise okumayı, “Sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp, anlamlandırılması,

kavranması ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinlik” olarak tanımlamıştır. Eğitim öğretim faaliyetlerinin temel taşı olarak nitelendirebileceğimiz okuma yazma, toplum hayatında da önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden insanların okuma yazma bilmesi önemlidir.

Gelişmiş ülkelerde okuma yazma bilen sayısı oldukça yüksektir. Bu ülkeler okuma yazma alanındaki problemlerini uzun yıllar önce çözülmüştür. Ancak Türkiye’de okuma yazma bilmeyen sayısı hâlâ azımsanamayacak kadar çoktur.

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda okuma yazma bilen sayısı çok azdı. Bunun için değişik tarihlerde çeşitli tedbirler alınmıştır. Harf Devriminden sonra ise halka okuma yazma öğretmek amacıyla yürütülen çalışmalarda değişik yollar izlenmiştir. Ancak şehirlerde yürütülen çalışmalar çeşitli sebeplerden dolayı köylerde de aynı şekilde yapılamamıştır. Bunu nedenlerinin başında ise köylerde yeterli sayıda okul ve öğretmenin olmaması geliyordu.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bakanlık, okulu olduğu halde pek çok köye öğretmen bulmakta zorlanıyordu. Çünkü ülke genelinde öğretmen sayısı zaten az ve öğretmen yetiştiren kurumlar ihtiyacı gidermekte yetersiz kalıyordu. Ayrıca öğretmenlerin köy yerine şehirlerde görev yapmayı tercih etmeleri de köye öğretmen temininde sıkıntılar yaşanmasının nedenlerinden biridir.

Köy Enstitülerinin kurulma amacı; “Köyden gelen yetenekli çocukların tam donanımlı olarak yetiştikten sonra, tekrar köylerine dönerek geride kalan ve okuma fırsatı veya olanağı bulmamışları eğiterek ülkenin okuryazar düzeyini yukarı taşıması”dır (Ortaş, 2005, s. 3). Çünkü o dönemde okula giden çocukların ancak %20’si köy çocuklarından oluşuyordu. Nüfusun büyük bir kısmının köylerde yaşamakta olduğu bir dönemde ülke çapında okula gidenlerin sadece beşte birinin köy çocuklarından oluşması, köylere eğitim hizmetinin götürülmesinde yaşanan sorunun büyüklüğünü anlatmaktadır. Özellikle köye öğretmen yetiştirmenin gerekliliğinin acil olması nedeniyle Köy Enstitüleri büyük bir proje olarak hazırlanmıştır.

“Köy Enstitüleri’nin başlıca amacı kırsal alanı kalkındırmak, köylüyü eğitmek ve öğretmenlerle köylüyü üretici duruma getirmektir. Çünkü Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülkemizde okuryazar oranı neredeyse yok denecek kadar düşüktür. Özellikle kadınlarda ve köylerde durum daha da kötüdür” (Ortaş, 2005, s. 3). Bundan dolayı köyde yaşayan insanlara eğitim verebilecek ve okuma yazma öğretebilecek yeterlikte bir öğretmen yetiştirme programına gerek vardı. Ancak hazırlanan programda okuma yazma öğretimine yönelik doğrudan bir dersin olmadığı görülmektedir.

“1930’un ilk yıllarında yapılan sayımlara göre yurdumuzda 36 bin köy vardı. Nüfusu 500’den aşağı olan köylerin pek azında okul bulunuyordu. Bu okullar da üç sınıflı idi” (Tekişik, 2006, s. 3). Köy Enstitüleri projesi ile hem köye öğretmen sağlanacaktı hem de bu öğretmen vasıtasıyla köylüyle iyi ilişkiler kurularak okuma yazma öğretilenkti. Köylere gönderilecek öğretmenin köyü ve köylüyü iyi tanıması sayesinde okuma yazma öğrenmeye dirençle karşılaşılmamasının da kısmen önüne

geçilmiş olacaktı. Köy Enstitülerinde verilen bina yapım eğitimi ile de köylülerin yardımıyla köyde okul ve derslik sıkıntısının da giderilmesi mümkün olabilecekti.

Harf Devrimi'nin yapılmasından sonra özellikle köylerde Latin harfleri ile okuma yazma bilen bulmak neredeyse imkânsızdı. Hatta bu yeni harfler Devrim'in üzerinden yıllar geçmesine rağmen köylerde yaşayanların büyük bir kısmı tarafından tanınmıyordu. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin görevlerinden biri de yeni harfleri tanıtmak ve öğretmekti.

Köy Enstitüsü mezunları gittikleri köylerden mezun oldukları enstitülere eğitim öğretimle ilgili bir rapor göndermekteydiler. Bu rapor belli sürelerde (3 ay) hazırlanmakta idi. Raporda okulda yürütülen eğitim ve köylünün eğitimi hakkında bilgi verilmesi gerekiyordu. Köy halkının eğitimi ile ilgili olarak da özellikle yürütülen okuma yazma öğretimi ile ilgili bilgiler bu raporda belirtilmesi gerekiyordu (Özgen, 2008). Böylece öğrencilerin yanı sıra halka da okuma yazma öğretilmesinin gerektiği bir nevi kontrol mekanizması ile takip edilmiş oluyordu. Mezun takip sistemine de benzeyen bu işlemler öğretmen yetiştiren enstitülere mezun ettikleri öğretmenler hakkında da geri bildirim sağlamış oluyordu.

1942 yılında kabul edilen 4224 sayılı Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Teşkilat Kanununa göre köyde öğretmenlik yapacak Köy Enstitüsü mezunlarının okul ve kurslarla ilgili vazife ve yetkileri belirlenmiştir. Bu kanuna göre köyde okul talebesinin eğitim ve öğretilmesiyle ilgili her türlü tedbirleri almak ve aldirmek köy öğretmeninin görevidir. Ayrıca köy halkının millî kültürünü yükseltmek için çeşitli çalışmalar yapmak ve köylüyü bu çalışmalara teşvik etmek de köy öğretmenlerine kanunla verilen görevlerdendi (Başgöz, 1995). Halka okuma yazma öğretimi de bu görevlerin başında gelmekteydi. Kirby (1962) tarafından 1960 yılında A.B.D. Kolombiya Üniversitesinde, Türkiye'de Köy Enstitüsü uygulaması üzerine yapılan doktora tezinde, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin köylünün eğitimi üzerinde çok önemli etkisi olduğu belirtilmiştir.

Kızların okuma yazma öğrenmeleri ve eğitim almalarında da köy enstitülerinin önemli bir yeri olmuştur. Öncelikle pek çok kız çocuğunun ilkokuldan sonra da eğitim almaları sağlanmıştır. Ayrıca bu kızlar mezun olduktan sonra öğretmenlik mesleği sahibi olmuşlardır. Böylece ülkedeki kadın öğretmen sayısı da artmıştır. Bu artış ile birçok köy okulunda kadın öğretmen görev yapmaya başlamıştır. Bu durumda köylülerin kızlarının okula gitmesine izin vermesi ve onların üst öğrenim görmesi açısından teşvik edici bir durum olmuştur.

Sonuç

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda okuma yazma bilmeyen sayısı çok yüksekti. Okuma yazma öğretilmesine özellikle Harf Devriminden sonra çok önem verilmişti. Okuma yazma öğretimi için çeşitli çalışmalar düzenlenmişti. Bu çalışmalardan biri de Köy

Enstitüleri projesidir.

1940 yılında hayata geçirilen bu proje ile köy çocuklarına verilecek eğitimle, köy öğretmeni yetiştirilmiştir. Amaç köyü iyi tanıyan bu çocukları eğiterek köylüye eğitim ve bunun yanı sıra ekonomik ve ziraat gibi değişik konularda da yararlı insan yetiştirmektir.

Bu proje ile başarılı köylü çocukları ilkokuldan sonra eğitim alma fırsatı bulmuşlardır. Eğitimleri sonunda öğretmenlik gibi önemli bir meslek ve iş sahibi oldular. Ayrıca hemen hemen hiç üst öğrenime devam edemeyecek kız çocuklarının da eğitim görmelerinin yolu açılmıştır. Bu aynı zamanda kadın öğretmen sayısının artması anlamına gelmektedir.

Köylerde okul ve öğretmenin çok az olduğu yıllarda hayata geçen bu proje sayesinde köy öğretmeni sıkıntısında önemli bir adım atılmış oldu. Böylece çok sayıda köyde okuma yazma bilen sayısında önemli miktarlara artış yaşanmıştır.

Köy Enstitüsü mezunları atandıkları köylerde okul ve derslik yapacak veya yaptıracak şekilde eğitime çalışılmıştır. Böylece köylerde okul sayısı artacaktı. Okul ve derslik sayısında görülecek artış, köyde yaşayan daha çok çocuğun eğitim alması ve okuma yazma öğrenmesi demektir. Kanunla Köy Enstitüsü mezunları köyde bütün eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu tutulmuştur. Bu nedenle Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler, köylerde eğitimle ilgili birçok okul içi ve dışı çeşitli faaliyetler düzenlemişlerdir. Bunların başında da okuma yazma öğretimi gelmektedir.

Köyde yaşamı ve köylüyü tanıyan kişilerin kabul edildiği bu okullardan mezun olan öğretmenlerin köylüyle daha iyi iletişime geçerek köy halkına okuma yazma öğretimi konusunda başarı sağlamaları hedeflenmişti. Köylerde yaşayan insanlar için yine birçok köyde okuma yazma kursları açılmıştır. Bu kurslarda da o köyde görev yapan öğretmenler görev yapmıştır.

Günümüzde Türkiye’de okuma yazma bilen sayısı Cumhuriyetin ilk yıllarına oranla önemli oranda artmıştır. Ancak aradan geçen bunca zamana ve dünyada yaşanan teknolojik ve düşünsel gelişmelere rağmen okuma yazma bilmeyen insanların olması oldukça düşündürücüdür. İşte Cumhuriyet’in ilk yılları sayılabilecek bir dönemde hazırlanan Köy Enstitüleri projesi bu açıdan halka ve öğrencilere okuma yazma öğretiminde önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2001). *Başlangıçtan 2001’e Türk eğitim tarihi*. (8. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye’nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını.
- Çakır, M. (1998). *Hasan-Âli Yücel ve Türk kültür reformu*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları.

- Kirby, F. (1962). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. Ankara: Rüzgarlı Matbaa.
- Oğuzkan, A. F. (2008). *Köy Enstitüleri öğretim programları*. İnternette 03.02.2008 tarihinde elde edilmiştir <<http://www.egitim.aku.edu.tr/oguzkan.htm>>.
- Ortaş, İ. (2005). Ülkemizin kaçırdığı en büyük eğitim projesi: Köy Enstitüleri. *Pivolka*, 4 (17), 3-5.
- Özgen, Bekir. (2008). *Eğitimde süreklilik ve Köy Enstitüleri*. İnternette 25.03.2008 tarihinde elde edilmiştir <<http://www.egitim.aku.edu.tr/ozgen.htm>>.
- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- TDK (2008). *Güncel sözlük*. İnternette 01.02.2008 tarihinde elde edilmiştir <<http://www.tdk.gov.tr>>.
- Tekışık, H. H. (2006). Köy Enstitüleri. *Çağdaş Eğitim*. 31(330), 1-4.
- Tekışık, H. H. (2003). Öğretmen yetiştiren okullarımız. *Çağdaş Eğitim*. 28(295), 1-5.
- Tonguç, E. (2006). Atatürk ve Köy Enstitüleri. *Yeniden İmece*. (14), 34-42.
- Türk, E. (2002). *Türk eğitim sistemi ve yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkoğlu, P. (2000). *Tonguç ve Enstitüleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.